

GABRIEL CUSTUREA, MIHAI DIMA, GABRIEL TALMAȚCHI, ANA-MARIA VELTER, *Coins Hoard of Dobrudja, I*, Editura Ex Ponto, Constanța, 2007, 297 p.

După tentativele încununate de succes ale istoricilor din Transilvania și Moldova de a publica tezaurele cu diferite tipuri monetare atestate arheologic pe teritoriul celor două provincii românești, iată că un colectiv de cercetători din Dobrogea și-a asumat o sarcină la fel de dificilă, de a realiza o amplă lucrare în care sunt prezentate și analizate depozitele de monede descoperite de-a lungul timpului în spațiul dintre Dunăre și Marea Neagră. Din acest motiv, credem că studiul *Coins Hoard of Dobrudja, I*, apărut în 2007, completează în chip fericit tabloul descoperirilor de tezaure monetare la nivel național.

Lucrarea *Coins Hoard of Dobrudja, I* cuprinde de fapt un număr de șase studii de numismatică, mai exact analiza tezaurelor monetare descoperite în diferite zone ale Dobrogei, în perioada delimitată de a doua jumătate a secolului VI a. Chr. și secolele XVI–XVII. În ordinea publicării lor, cele șase studii sunt: 1. Gabriel Talmațchi, Gheorghe Papuc, *The arrowhead - monetary signs hoard, founded in Constanța (Constanța county)*, p.11–36; 2. Gabriel Talamțchi, *Five Roman republican and early imperial coin hoards found in Dobrudja*, p. 37–82; 3. Mihai Dima, Gabriel Talmațchi, *Roman imperial bronze coins hoard found in Mangalia*, p. 83–90; 4. Mihai Dima, Gabriel Talmațchi, *A tomitan bronze coin hoard found in Constanța*, p. 91–104; 5. Gabriel Custurea, Ionel Matei, *A coin hoard found at Valul lui Traian (10th century)*, p. 105–114; 6. Ana-Maria Velter, Gabriel Custurea, *Medieval coins hoards from the 16th – 17th century found in Dobrudja*, p. 115–293.

Prima parte a lucrării, *The arrowhead – monetary signs hoard, founded in Constanța (Constanța county)* (p.11–36) se apleacă cu foarte multă atenție asupra tezaurului cu vârfuri de săgeți cu valoare monetară descoperit în 1987 la Constanța, mai exact în apropierea Palatului Catedralei din aceeași localitate. Autorii studiului se ocupă practic de întreaga problemă pe care o presupun piesele din tezaur: clasificarea acestora (cele 141 piese sunt împărțite în două categorii, prima având patru tipuri iar a doua șase); cronologia emisiunilor din tezaur, prilej cu care este reluată întreaga dezbateră din istoriografia românească pe marginea acestui subiect; rolul și funcția acestor emisiuni la momentul producerii lor, dar și autorii acestora.

Concluziile importante ale acestui prim studiu sunt legate de cronologia și rolul emisiunilor respective în societatea locală: vârfurile de săgeți sunt încadrate cronologic într-o perioadă cuprinsă între mijlocul secolului VI a. Chr. și prima jumătate a celui următor iar cei care le-au realizat sunt coloniștii greci stabiliți pe litoralul Pontului Euxin cu scopul de a facilita schimburile comerciale cu triburile locale din regiunea dobrogeană. Studiul mai cuprinde șase planșe care redau imagini cu piesele din tezaur și vasul de ceramică în care erau acestea depozitate.

A doua parte a lucrării, *Five Roman republican and early imperial coin hoards found in Dobrudja* (p.37–82), tratează cinci tezaure cu monede romane descoperite pe parcursul timpului în Dobrogea. Este vorba de trei tezaure cu denari romani republicani descoperite la Lipnița, jud. Constanța (15 piese eșalonate între *T. CLOVLI* și o imitație de la *CN. LVCR. TRIO*), Slava Rusă, jud. Tulcea (6 exemplare de la *CN. LVCR. TRIO* și până la Marc Antoniu), Tuzla, jud. Constanța (20 monede care încep cu o piesă de la *L. CENSOR* și se încheie cu emisiuni de la Marc Antoniu) și alte două acumulări mixte, denari romani republicani cu imperiali, de la Rachelu, jud. Tulcea (76 de piese care se eșalonează de la *ROSTRVM TRIDENS* până la *AVUGUSTUS*) și Costinești, jud. Constanța (57 de emisiuni care se întind de la *NATTA* la *VESPASIANUS* pentru *DOMITIANUS*). Din nou întâlnim aceeași abordare științifică în analiza descoperirilor menționate, în sensul că fiecare depozit studiat se bucură de prezentarea unui catalog al monedelor, planșe cu reprezentarea acestora, iar în încheiere câteva considerații istorice pe marginea rolului pe care acumulările respective l-au jucat în Antichitate, în zona în care au fost descoperite.

Cea de-a treia parte, *Roman imperial bronze coins hoard found in Mangalia* (p. 83–90), ne supune atenției tezaurul de monede de bronz descoperit în 1994 la Mangalia și format din 13 piese de bronz aflate astăzi la Muzeul Național de Istorie și Arheologie din Constanța. Sunt emisiuni care se întind de la Claudius (un sestert) și până la Marcus Aurelius (un as). Mai menționăm, la cele spuse, catalogul și planșele monedelor, din tezaurul precizat, care încheie acest al treilea studiu.

În a patra parte, *A tomitan bronze coin hoard found in Constanța* (p.91–104), ne este prezentat un tezaur cu monede romane imperiale de bronz, descoperit în anii 90' în Constanța și format din 24 de piese ce acoperă perioada cuprinsă între domnia lui Caracalla și cea a lui Maximus Caesar. Și în acest caz textul este completat cu catalogul monedelor din tezaur, precum și cu planșele cu reprezentarea grafică a acestora.

A cincea parte este reprezentată de studiul *A coin hoard found at Valul lui Traian (10th century)* (p. 105–114), în care este analizat un tezaur monetar bizantin constituit din 8 piese (*solidi*), descoperit la Valul lui Traian (jud. Constanța) și datat cronologic în secolul X. Cele opt piese constituie doar o parte dintr-un lot mai mare de monede, care conținea se pare 50 exemplare, descoperite în 1999–2000 în apropierea aceleiași localități. Ele aparțin lui Constantin VII, asociat cu fiul său Roman II. Pe lângă catalogul monedelor și planșele cu imaginile acestora, autorii studiului se opresc și asupra unor concluzii istorice, impuse de această acumulare. Astfel, prin asocierea acestui depozit monetar cu alte vestigii de factură bizantină, atestate arheologic în apropierea acestuia, se crede că în secolele X–XI, în zona

localității Valul lui Traian, a funcționat un important centru economic și comercial, aspect ce explică și importanța strategică deținută de Dobrogea, la vremea respectivă, pentru Imperiul Bizantin.

Ultima parte a lucrării conține și cel mai amplu studiu, *Medieval coins hoards from the 16th – 17th century found in Dobrudja*. Cu această ocazie sunt supuse analizei depozitele monetare medievale descoperite pe teritoriul Dobrogei și datate cronologic în perioada secolelor XVI–XVII. În fapt, este vorba de cinci acumulări: 1. tezaurul mixt de la Babadag (jud. Tulcea), descoperit în 1998, constituit din 18 emisiuni (monede provenite din Provinciile Unite, Spania, Polonia și Imperiul Romano – German); 2. primul depozit mixt de la Eforie Sud (jud. Constanța), găsit în 2000–2001 și format din 25 emisiuni (piese italiene, din Provinciile Unite, Spania, Polonia și Imperiul Romano - German); 3. al doilea tezaur mixt de la Eforie Sud (jud. Constanța), ce are în componența sa 124 piese (emisiuni din Provinciile Unite, Imperiul Romano – German și Spania); 4. acumularea mixtă de la Cotu Văii (jud. Constanța), descoperită în vara anului 2002 și constituită din 70 de monede din Provinciile Unite, Italia și Imperiul Romano – German (taleri și florini); 5. tezaurul mixt de la Silistra, găsit în 1912 și compus din 21 piese de argint (emisiuni poloneze, ale Imperiului Romano – German și Provinciilor Unite), datate în secolele XVI–XVII.

Cele cinci depozite analizate sunt completate cu cataloagele și planșele pieselor. De asemenea, ultimul studiu mai cuprinde grafice, tabele precum și importante concluzii referitoare la rolul important jucat de Dobrogea în plan economic și comercial în secolele XVI–XVII, adevărată placă turnantă a comerțului care lega Marea Neagră de Marea Mediterană.

Lucrarea *Coins Hoard of Dobrudja, I* conține și o prefață în care este prezentat un scurt istoric al spațiului dobrogean, precum și principalele institute de cercetare care au contribuit la realizarea cercetării: Institutul de Arheologie „V. Pârvan” București; Muzeul Național de Istorie a României; Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei Române; Muzeul Național de Istorie și Arheologie Constanța; Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea, la care se adaugă și unele persoane private. În ceea ce privește structura compoziției lucrării, ar mai fi de adăugat și o listă bogată a abrevierilor, care de altfel încheie și cercetarea.

În concluzie, apreciem lucrarea *Coins Hoard of Dobrudja, I*, ca fiind un demers științific necesar, util și binevenit, care se va bucura cu siguranță de aprecierea specialiștilor în domeniul numismaticii și nu numai.

TIBERIUS D. PĂRPAUȚĂ